

TRHOVÝ HOSPODÁRSKY SYSTÉM A ČESKOSLOVENSKÁ MENOVÁ REFORMA v ROKU 1953

VILIAM PÁLENÍK

MARKET ECONOMY SYSTEM AND CZECHOSLOVAK MONETARY REFORM IN 1953

ABSTRAKT

Hospodársky systém je jedna z častí spoločenského systému, ktorá je súhrnným označením pre štruktúru a hospodárske procesy jednej ekonomiky vrátane hospodárskeho správania a konania ekonomických subjektov. Aktuálne sa rozdeľuje na trhovú hospodársky systém a systém centrálne plánovanej ekonomiky so svojimi hlavnými poddruhmi. Československá menová reforma 1953 nadväzovala na komunistický prevrat vo februári 1948 a v rozpore s dobovou propagandou viedla k drastickým ekonomickým stratám obyvateľstva a zisku štátu. Okrem toho v podstate zavrhla zmena trhového hospodárskeho systému na centrálne riadený tým, že zrušila (1) trh tovarov a služieb, (2) trh práce, (3) trh kapitálových statkov, (4) trh finančného kapitálu, (5) trh peňazí a (6) devízový trh. Tým bol československý hospodársky systém systémovo presmerovaný na systém centrálne plánovanej ekonomiky, ktorý sa postupne menil a vyvíjal.

Kľúčové slová

Hospodársky systém, trhovú ekonomika, Československo, menová reforma v roku 1953.

ABSTRACT

The economic system is one of the parts of a social system, which is a collective term for the structure and economic processes of an economy, including the economic behavior and actions of economic entities. It is currently divided into a market economic system and a centrally planned economy system with their main subspecies. The Czechoslovak monetary reform of 1953 followed the communist coup in February 1948 and, contrary to the propaganda of the time, led to drastic economic losses for the population and state profits. In addition, it essentially completed the change from a market economic system to a centrally planned one by abolishing (1) the goods and services market, (2) the labor market, (3) the capital goods market, (4) the financial capital market, (5) the money market and (6) the foreign exchange market. Thus, the

Czechoslovak economic system was systematically redirected to a centrally planned economy system, which gradually changed and developed.

Key words

Economic system, market economy, Czechoslovakia, currency reform in 1953.

Úvod

Československá menová reforma v roku 1953 je v historickej pamäti slovenskej spoločnosti ukotvená ako udalosť, ktorá viedla k bezprostrednému zníženiu životnej úrovne domácností. Mala však oveľa širší záber aj dôsledky. Cieľom tejto práce je analyzovať ju v kontexte zmien nášho ekonomického systému a následne našej dlhodobej ekonomickej výkonnosti. Treba pri tom zohľadniť, že jej príprava a realizácia bola do značnej miery ovplyvnená druhou svetovou vojnou a jej ekonomickými dôsledkami s vyústením do zmeny nášho hospodárskeho systému. Zámerne sa sústredíme na zmeny v hospodárskom systéme a o širších spoločensko-politických zmenách diskutujeme len v rozsahu potrebnom na ozrejmienie cieľa tejto práce.

Hospodárske systémy

Z ekonomického hľadiska býva ľudská spoločnosť organizovaná v ekonomickom systéme, ktorý sa v čase mení podľa jej kultúrnej vyspelosti, dosiahnutého technologického pokroku a predovšetkým podľa politického systému. (Sauerland, 2024).

Pod hospodárskym systémom¹ rozumieme súhrnné označenie pre štruktúru a hospodárske procesy jednej ekonomiky vrátane hospodárskeho správania a konania ekonomických subjektov a produkčného potenciálu (teda kvantitatívnej a kvalitatívnej výbavy ekonomiky výrobnými faktormi). Hospodársky systém je jedna z častí spoločenského systému. Skladá sa z hospodárskeho usporiadania (zahŕňa hospodárske právne predpisy a zo zvykového práva vrátane kultúrneho a morálneho poriadku) a z hospodárskych faktorov (výrobné faktory, ako aj podmienky relevantné pre hospodárstvo, ako napr. podnebie, rozloha štátu a pod.). (Sauerland, 2024).

Každá ľudská spoločnosť musí riešiť svojim ekonomickým systémom tri základné a vzájomne súvisiace problémy:

---

¹ Používa sa aj hospodárska sústava, ekonomický systém, hospodárske zriadenie, typ ekonomiky a pod.

1. Čo sa má vyrábať a v akých množstvách? (Rozhodovanie o množstve a štruktúre produkcie spotrebných a investičných statkov.);
2. Ako a kto má statky vyrábať? (Rozhodovanie o surovinách, technológiách, ale aj o podnikoch s ich vzťahmi a o pracovnej sile.);
3. Pre koho sa majú statky vyrábať? (Produkcia pre domáci alebo zahraničný trh, pre bohatých alebo chudobných a pod.).

Rôzne ekonomické systémy sa snažia riešiť tieto otázky pomocou rozličných inštitúcií, nástrojov pri rôznych cieľoch aj výsledkoch. (Samuelson, 1992)

Hospodárske systémy sa v ekonomickej literatúre rozdeľujú viacerými spôsobmi a podľa rozdielnych kritérií. Medzi takéto kritériá patrí: (1) forma vlastníctva (súkromné, štátne, družstevné a pod.); (2) miera rozvoja výrobných faktorov, t. j. strojov a technológie, pracovnej sily a pod.; (3) forma rozhodovacích procesov (úloha vlastníka, manažmentu, zamestnancov, štátu) a (4) hierarchia hodnôt, t. j. či je systém primárne orientovaný na hospodársky rast, prežitie, stabilitu alebo niečo iné. (Žaloudek, 1999)

Z hľadiska cieľov tejto práce je dôležitá charakteristika hospodárskeho systému trhovej ekonomiky a centrálne plánovanej ekonomiky s niektorými ich mutáciami či prechodnými formami.

Trhová ekonomika

Trhová ekonomika je taká ekonomika, v ktorej sú ekonomické rozhodnutia uskutočňované v konkurenčnom prostredí s cenami, pri ktorých sa dosiahne rovnováha dopytu a ponuky. Základným mechanizmom koordinujúcim trhové hospodárstvo je trh, na ktorom sú alokované výrobné faktory. (Heilbroner – Milberk, 2022)

Cena je teda generovaná trhom, pričom poznáme niekoľko trhov produkcie a produkčných faktorov. Ide o trh tovarov, služieb, práce, statkov, pôdy a kapitálu. Trhová ekonomika má aj špecifický trh peňazí a devíz. Dôležitý je aj liberalizovaný zahraničný obchod, samostatné centrálne a obchodné banky, burzy a burzový obchod².

Trh tovarov a služieb je z hľadiska spotrebiteľov, domácností najviditeľnejší. Stretajú sa tam tovary a služby ponúkané domácimi alebo zahraničnými producentmi s dopytom domácností, pričom sa producenti snažia maximalizovať svoj zisk a domácnosti svoj úžitok. Inštitúcie, ktoré sprostredkujú a organizujú uspokojovanie dopytu a ponuky, sú

---

² Problematiku vzájomnej závislosti cien a rovnováhy ponuky a dopytu vysvetľuje teória všeobecnej ekonomickej rovnováhy, ktorú vytvoril Léon Walras. Postupne sa vyvíjala, bola matematicky opísaná a na jej základe sa dnes používajú modely všeobecnej vyčísliteľnej rovnováhy (Computable general equilibrium – CGE modely). (Walras, 1883), (Cardenete, 2012)

spravidla obchodné prevádzky a generujú rovnovážnu cenu. Za poruchu trhu sa považuje, keď podniky nedokážu uspokojiť dopyt domácností ani pri vysokých cenách a keď vzniká nadprodukcia, ktorú domácnosti nie sú schopné kúpiť ani pri nižších ako produkčných cenách. Poruchy trhu tovarov a služieb môžu mať agregatívny alebo štruktúrny charakter.

Trh práce predstavuje stretávanie ponuky práce domácností s dopytom po práci zo strany podnikov. Je menej viditeľný ako trh tovarov predstavovaný systémom maloobchodných predajní. Trh práce je inštitucionalizovaným systémom rôznych inzertných či sprostredkovateľských služieb a aktivít. Jeho rovnováha sa dosahuje výškou mzdy a poruchy sa prejavujú nezamestnanosťou alebo obmedzovaním produkcie z dôvodu chýbajúcej pracovnej sily. Príčinami porúch trhu práce je často jeho veľmi pomalá reakčná doba. Ponúkaná štruktúra pracovnej sily sa okamžite neprispôsobuje štruktúre dopytu po nej a naopak. Je to spôsobené tým, že zmeny štruktúry kvalifikácie alebo priestorového rozmiestnenia vyžadujú čas na získanie kvalifikácie, špecializácie novej pracovnej sily alebo rekvalifikácie či zacvičenia existujúcej. Rovnako aj presťahovanie za prácou je časovo náročné.

Trh kapitálových statkov predstavuje trh so strojmi, budovami, pôdou a technológiami, ktoré sú potrebné pri produkcii spotrebných tovarov a služieb. Ponúkajú ich alebo vlastnia producenti a dopytujú budúci producenti. Tento trh je výrazne štruktúrovaný, špecializovaný a nemáva inštitúcie na jeho sprostredkovanie. Jeho fungovanie a poruchy sú preto menej viditeľné.

Trh finančného kapitálu je ponukou cenných papierov a dopyt po nich. Býva organizovaný burzou cenných papierov, ktorá generuje ich rovnovážnu cenu. Poruchami trhu sú dramatické odchýlky od vnútornej hodnoty cenných papierov, ktoré môžu mať aj masívny charakter. Základnými typmi cenných papierov sú akcie a dlhopisy a ich deriváty. (Kunz, 1998)

Trh peňazí je tvorený ponukou peňazí, ktoré sú majitelia ochotní ponúknuť na zapožičanie, a dopytom tvoreným subjektmi, ktoré majú z rôznych dôvodov záujem získať pôžičku. Cenou je úrok, ktorý sa líši pri vkladoch a úveroch podľa ich splatnosti a rizikovosti. Sprostredkovateľom či organizátorom trhu peňazí sú komerčné banky. Poruchou na trhu peňazí spravidla býva neschopnosť bánk (spravidla kvôli nesplácania úverov) vyplácať vklady. Špecifickou časťou trhu peňazí je centrálna banka, ktorá svojou emisnou politikou ovplyvňuje celý finančný trh vrátane peňažného.

Devízový trh predstavuje miesto, kde sa stretáva ponuka s dopytom po zahraničných menách, prípadne po peňažných nástrojoch, ktoré sú denominované v zahraničnej mene. Pri tomto procese sa tvorí cena jednotlivých mien, ktorá sa označuje ako menový alebo devízový kurz. Poruchy trhu sa prejavujú veľkými trhovými odchýlkami od rovnovážneho výmenného

kurzu. Poruchám sa snaží zabrániť alebo ich stlmiť centrálna banka kurzovou politikou, devízovými rezervami a intervenciami na trhu či voľbou kurzového režimu.

Trhová ekonomika sa vyznačuje dominantou úlohou trhu, čo je spravidla, avšak nie nevyhnutne, sprevádzané súkromným vlastníctvom výrobných faktorov. Trhové ekonomiky sa líšia aj tým, či a ako razantne sa snažia zabrániť poruchám trhu. Pri trhovej ekonomike so súkromným vlastníctvom výrobných prostriedkov hovoríme o **kapitalizme** a pri ich štátnom vlastníctve o **trhovom socializme**. Trhová ekonomika, v ktorej je štát aktívny pri zlyhaniach trhu, ako je deštruktívna konkurencia, koncentrácia ekonomické sily a sociálne škodlivé účinky trhových procesov vrátane s čo možno najlepším sociálnym zabezpečením, sa nazýva **sociálne trhová ekonomika**³.

Centrálna plánovaná ekonomika

Ekonomický systém, v ktorom štátne plánovacie orgány výrobcami záväzne vopred určia, čo, koľko, pre koho a za akú cenu bude kto vyrábať, nazývame **centrálna plánovaná ekonomikou**⁴. Súhrn týchto rozhodnutí tvorí centrálny štátny plán, obvykle na určité obdobie (rok, päť rokov a pod.). Vedenie príslušného podniku zodpovedá za splnenie plánu a pri ťažkostiach pri plnení plánu nemá prakticky žiaden oficiálny manévrovací priestor. Tak to je pri poruchách plnenia plánu v subdodávateľských podnikoch a naopak, ak je jeho produkcie nedostatok, ani nemá právomoc nad plán zvýšiť výrobu, aj keď na to má kapacity.

V plne uplatňovanej centrálnej plánovanej ekonomike určujú štátne plánovacie orgány nielen ceny a objemy subdodávateľov a objemy a ceny produkcie na spotrebiteľskom trhu, ale aj množstvo a štruktúru pracovnej sily a ich mzdy, určujú aj výrobné kapacity a investície na ich obnovovanie či rozširovanie. Akákoľvek chyba v plánovaní alebo realizácii centrálného plánu sa dala korigovať len zmenou plánu a realizáciou tejto zmeny, čo si vyžadovalo čas, ktorý bol spravidla dlhší ako výskyt ďalšej poruchy v plánovanej produkcii.⁵

---

³ Používa sa aj výraz sociálne orientovaná trhová ekonomika. Za jej tvorcov sa považujú Alfred Müller-Armack a Ludwig Erhard po druhej svetovej vojne v západnom Nemecku.

⁴ Nazýva sa aj plánovaná ekonomika, plánované hospodárstvo, direktívna/príkazová ekonomika. Bola nápadnou charakteristikou takzvaných štátov reálneho socializmu, nazývaných aj sovietsky blok alebo zjednodušene Východ. S rôznymi etapami vývoja do nej spadalo aj Československo od roku 1948 po rok 1989. Bližšie napr. (Šulc, 2004); (Kolektív, 2001).

⁵ V trhovej ekonomike napríklad pri nečakanom vzraste dopytu po nejakom tovare sa rýchle dosiahne rovnováha rastom jeho ceny, na čo v ďalšom kroku zareaguje ponuka zvýšením produkcie a v ďalšom kroku sa dosahuje rovnováha znížením ceny. Takto neustále prebiehajú dynamické rovnovážne kroky. Používa sa na to fiktívny výraz *neviditeľná ruka trhu*. Toto v centrálnej plánovanej ekonomike nie je možné kvôli plánovaniu vrátane rigidných cien. Ako príklad škodlivosti rigidných cien uvádzame výpadok dodávok drobnej, lacnej náhradnej súčiastky napríklad na automobil. Kvôli náhodnému, krátkodobému výpadku začalo „zháňanie“, akási nákupná horúčka, keď si spotrebiteľia začali kupovať nedostatkovú súčiastku aj do zásoby (kvôli nízkej cene a veľkým časovým nákladom na jej zaobstaranie), na čo plánovaná výroba reagovala len s veľkým oneskorením, čo ešte zhoršovalo situáciu. Po opadnutí nákupnej horúčky až do vyčerpania zásob dopyt domácností zrkadlovo prepadol.

Potencionálnymi výhodami plánovanej ekonomiky je (1) odstránenie nezamestnanosti, (2) zamedzenie nepredvídaným dramatickým výkyvom trhu v podobe hospodárskych kríz a (3) zabránenie neefektívnym, duplicitným investíciám s ich následným malým využitím.

Ani centrálné plánované ekonomiky sa nevyhli nepredvídaným dramatickým výkyvom s dopyte a ponuke. Takáto situácia nastala v Sovietskom zväze v medzivojnovom období, keď sa vláda zamerala na industrializáciu a investičný rast a znížila podiel HDP venovaný na spotrebu domácností z úrovne osemdesiatich percent na päťdesiat percent. Výsledkom bol rýchly rast hlavne ťažkého priemyslu, ktorý neprodukoval spotrebné statky pri súčasnom drastickom obmedzovaní poľnohospodárstva, čo viedlo k veľkej nerovnováhe na spotrebiteľskom trhu, čo výrazne prispelo k vzniku známych hladomorov. Podobne sa československá ekonomika po komunistickom prevrate v roku 1948 radikálne orientovala na ťažký priemysel, čo spolu s obmedzením zahraničného obchodu viedlo k nedostatku spotrebného tovaru a ďalšími faktormi viedlo k drastickej menovej reforme v roku 1953.

Administratívna náročnosť a nepružnosť centrálného plánovania, nedostatočná kvalifikácia i motivácia plánovačov a veľký priestor pre klientské správanie a korupciu boli centrálné plánovanej ekonomike vlastné. Preto sa veľa štátov snažilo oslabiť nevýhody centrálného plánovania zavedením zmiešanej ekonomiky, ktorá zvykla plánovať len celkové výkony v peňažných ukazovateľoch a detailnejšie rozhodovanie dali do kompetencie miestnym manažérom a voľnému trhu.

Československý hospodársky systém po druhej svetovej vojne.

V medzivojnovom období patrilo územie dnešného Slovenska do Československej republiky, ktorá vznikla v roku 1918 oddelením z Rakúsko-Uhorska. Po niekoľkých rokoch sa cez povojnové riadené hospodárstvo ústavnoprávne, územne a ekonomicky stabilizovala na štát s trhovou ekonomikou v zmysle definície uvedenej vyššie. Československo sa v medzivojnovom období postupne etablovalo ako vyspelá priemyselná krajina s kapitalistickým hospodárskym systémom. Okrem uplatňovania trhových princípov sa vyznačovala dominantným súkromným vlastníctvom podnikov⁶. Zásahy štátu do hospodárstva boli obmedzené a štát mal stabilnú menu zlatej devízy.

Tak vznikali veľké zásoby drobnej súčiastky u spotrebiteľov aj dodávateľov. Vzrast ceny by nákupy do zásoby obmedzil až eliminoval. Ceny však boli rigidné a nákupy lacných zásob boli zo strany spotrebiteľa racionálnym konaním. Plánovacie orgány nemohli odhadnúť objem takýchto nečakaných nákupných horúčok a promptne na ne reagovať bolo neuskutočniteľné.

⁶ Pri štátom vlastnených podnikoch štát aktívne nezasahoval do vnútorného chodu podnikov a v princípe sa správal ako súkromný vlastník. Do štátneho rozpočtu plynuli odvody ich ziskov alebo štát uhrádzal ich straty. Iná skupina

Obdobie hospodárskej prosperity bolo narušené svetovou hospodárskou krízou, ktorá bola v rokoch 1929 až 1934 a viedla k drastickému pádu zlatých mien, s deflačnými tlakmi na ne, ku kríze výroby a odbytu s dôsledkami v bankrotoch a prudkom raste nezamestnanosti. Hospodárska politika preto musela pristúpiť k niektorým zásahom do hospodárstva, ako bol zásah do devízového trhu skokovým znížením zlatého obsahu koruny o šestinu, zásah do kapitálového trhu veľkými vládnyimi úvermi a pod. Kríza spôsobila prepad národného dôchodku o 22 % pri náraste štátneho dlhu až na 83 % z národného dôchodku.

Po kríze bol ďalším dôležitým faktorom, ktorý odkláňal náš ekonomický systém od štandardnej trhovej ekonomiky, nástup fašizmu v Nemecku. Pod hrozbou nemeckej agresie bol československý hospodársky systém nútený vyzbrojovať armádu, budovať obranné postavenia, ale aj robiť opatrenia v devízovej oblasti a ochrane zlatých rezerv. To si vyžiadalo ďalšie aktívne zásahy štátu do štandardných trhových ekonomických vzťahov. (Venclovský – Půlpan, 2005)

V dôsledku mníchovského diktátu v roku 1938 bola Československá republika drasticky oslabená a v roku 1939 bol vyhlásený Slovenský štát a Čechy a Morava stratili nezávislosť a stali sa protektorátom Nemeckej ríše. Slovenský štát do svojho hospodárskeho systému bez výraznejších zmien prevzal československý hospodársky systém, avšak s ingerenciou vládnucej fašistickej štátostrany, pričom ekonomika Slovenska bola podriadená potrebám Nemeckej ríše. Napriek vojnovému obdobiu a obmedzenej suverenite sa slovenská ekonomika do roku 1944 vyvíjala v porovnaní s okolitými krajinami relatívne dobre a zachovala si základné znaky trhovej ekonomiky. O vojnovej ekonomike možno na Slovensku hovoriť v období od vypuknutia Slovenského národného povstania v auguste 1944 do oslobodenia Slovenska v apríli 1945. Avšak ani v tomto období neboli úplne narušené trhové vzťahy, čoho dokladom je aj nízka slovenská povojnová inflácia.

Pre hospodársky vývoj v rokoch 1945 až 1948⁷ bola dôležitá československá menová reforma, ktorá nastala necelý polrok po ukončení vojny v máji 1945, keď bola znova zjednotená Československá republika, ktorá zdedila tieto hlavné oblasti s rôznymi obeživami: (1) bývalý Protektorát Čechy a Morava s vlastnou protektorátnou korunou (značené Kp), kde platila aj nemecká/ríšska marka (ďalej RM), ktorej kurz bol 10Kp : 1 RM; (2) oblasť okupovaná po mníchovskom diktáte z 29. septembra 1938 (v ďalšom Sudety), kde platili len ríšske marky

---

boli štátne inštitúcie, ktoré poskytovali rôzne služby na princípe neziskových organizácií. Štátny rozpočet v podstate uhrádzal ich náklady a zinkasoval poplatky, ktoré vybrali.

⁷ Ďalšie informácie o povojnovom hospodárskom vývoji sú v (Páleník, 2023) vrátane menových reforiem s ich príčinami a podobami.

RM; (3) Slovenská republika v území pred oslobodením s vlastnou slovenskou korunou (v ďalšom Ks); (4) oblasť okupovaná po Viedenskej arbitráži z 2. novembra 1938 a 30. augusta 1940 (ďalej arbitrážne územie) so základnou menovou jednotkou pengő^{8 9}.

Tvorcom obnovy meny v roku 1945 sa síce podarilo vytvoriť novú menu (ďalej Kčs) a vyhnúť sa povojnovej inflácii, avšak sľúbili, že nikto nepríde o svoje peniaze zmrazené vo viazaných vkladoch. Viazané vklady mali v roku 1945 objem celkom 287,1 mld. Kčs a mali rôznorodých majiteľov, z rôznych zdrojov a z rôznych období. Dodatočne ich bolo možné uvoľniť v takýchto prípadoch: fyzické osoby zo sociálnych dôvodov; podniky do výšky 10 % ich viazaných vkladov; súdy a verejné úrady fakticky bez obmedzenia; ktokoľvek na základe rozhodnutia vlády. Uvoľňovanie viazaných vkladov nemalo v rokoch 1945 až 1947 žiadnu stratégiu, vykonávalo ju viacero orgánov a prebiehalo do značnej miery živelne. Samotné politické strany, odbory a iné spoločenské organizácie s politickými väzbami prednostne uvoľňovali vlastné viazané vklady, čím situáciu ešte zhoršovali. Viazané vklady sústredili nekrytú predvojnovú a vojnovú likviditu, ktorá sa z hľadiska stability meny mala uvoľňovať úmerne s: (1) uhrádzaním pohľadávok porazených krajín (to sa nedarilo); (2) uhrádzaním dávok/daní z majetku a z prírastku majetku počas vojny a pod. (to sa čiastočne darilo); (3) rastom dopytu po peniazoch počas povojnovej konjunktúry (to bolo prekročené kvôli živelnosti a povojnovému politickému zápasu so znakmi populizmu).

Tvorcovia obnovy meny v roku 1945 vychádzali aj z predpokladu, že okupant zaplatí všetky evidované pohľadávky a škody. Tento predpoklad sa ukázal ako nereálny, lebo víťazné mocnosti uprednostňovali úhradu vlastných pohľadávok. Porazené a ekonomicky zruinované Nemecko nemalo dostatočné ekonomické zdroje a skorý začiatok studenej vojny fakticky zastavil procesy úhrady vojnových pohľadávok. Viazané vklady preto zostali nedoriešenou témou menovej reformy z roku 1945 a prispeli aj k menovej reforme v roku 1953. Druhou nedoriešenou témou bola otázka zjednotenia meny v pomere 1 : 1, ktorý bol pre Slovensko nespravodlivý a malo to byť riešené doplnujúcimi opatreniami v prospech slovenskej časti

---

⁸ Okrem týchto hlavných platidiel sa obyvateľstvo, obchod a peňažné ústavy stretávali s peniazmi, ktoré púšťali do obehu víťazné mocnosti, konkrétne československé poukážky tzv. moskovskej emisie (Sovietska armáda), marky spojeneckých armád (hlavne Sudety), okupačné šilingy, ale vyskytovali sa aj ruble a červonce od vojakov Sovietskej armády či peniaze od vojakov Rumunskej armády.

⁹ Menová reforma sa uskutočnila dekrétom prezidenta republiky č. 91 o obnovení československej meny z 19. októbra 1945 s účinnosťou od 31. októbra 1945 takto: nová Československá koruna (Kčs) sa rovnala 1 Kp a 1 Ks; valutový kurz bol určený na 50 Kčs za 1 USD; všetky mince zostali platné; všetky papierové peniaze museli ich majitelia vložiť na viazané vklady v peňažných ústavoch; všetky vklady v peňažných ústavoch sa viazali a prestali úročiť; z viazaných vkladov bolo možné okamžite uvoľniť 500 Kčs na fyzickú osobu a sumu jednomesačných platov pre podniky a živnostníkov; ceny a mzdy sa zvýšili na približne slovenskú cenovú hladinu.

znovuzjednotenej československej ekonomiky. Za takéto možno sčasti považovať financovanie industrializácie Slovenska v čase povojnového komunizmu u nás.

Povojnová obnova predvojnového Československa sa niesla v duchu právnej continuity s predvojnovým Československom vrátane continuity kapitalistického hospodárskeho systému. Uskutočňovala sa však podľa Košického vládneho programu z apríla 1945. Ten sa niesol v duchu obmedzenej demokracie, eufemisticky nazvanej ľudová demokracia. Z ekonomického hľadiska bolo dôležité obmedzenie súkromného vlastníctva, poštátnenie časti producentov a ďalšie prosocialistické sociálne reformy. Otázka je, či kvôli postupujúcemu poštátňovaniu možno ešte hovoriť o trhovom hospodárstve. Naviac, ceny vo všeobecnosti nevyrovnávali dopyt a ponuku. V oblasti spotrebiteľského trhu to bol dôsledok vojny, keď bolo nutné dočasne ponechať prídellový systém základných potravín a tovarov, avšak so súbežným voľným trhom, kde boli prirodzene vyššie ceny ako v prídellovom systéme. Pritom sa počítalo s tým, že prídellové a voľné ceny čo najskôr splynú. Toto obdobie skončilo komunistickým prevratom vo februári 1948, po ktorom začali prebiehať nevratné zmeny hospodárskeho systému.

Obdobie rokov 1945 až 1948 považujeme síce za obdobie trhového hospodárskeho systému, avšak nie základného typu. Kvôli postupnému prevažovaniu štátneho vlastníctva podnikov hovoríme o trhovom socializme s prvkami povojnovej ekonomiky.

Menová reforma v Československu roku 1953 a zmena hospodárskeho systému

Komunistický prevrat sa v Československu uskutočnil 17. až 25. februára 1948. Predchádzalo mu československé zamietnutie amerického Marshallovho plánu európskej obnovy, čo výrazne obmedzilo dostupnosť finančných zdrojov na povojnovú obnovu Československa a prispelo k posunu do vytvárajúceho sa sovietskeho bloku¹⁰. Postupne to malo dopad aj na hospodársky vývoj, ktorý zahŕňal poštátňovanie podnikov, likvidácie živnostníkov, nútenú poľnohospodársku kolektivizáciu a podriaďovanie hospodárstva potrebám sovietskeho bloku.

Hospodársky vývoj v rokoch 1948 až 1953 bol rámcovaný prvým päťročným plánom a jeho dôsledkami pre ekonomiku. Mal veľmi ambiciózne plány v oblasti rastu produkcie a sociálnej úrovne obyvateľstva. Začalo však aj celoplošné poštátňovanie zvyšku súkromných

---

¹⁰ Bezprostredným impulzom februárového prevratu bola dňa 20. februára 1948 demisia 12 nekomunistických ministrov (kvôli plošným výmenám pražských policajných riaditeľov za komunistických) v nádeji, že prezident Beneš rozpustí vládu s cieľom uskutočniť voľby alebo donúti komunistov dodržiavať demokratické pravidlá. Pod tlakom demonštrácií a generálneho štrajku Beneš nakoniec 25. februára 1948 prijal demisiu a doplnil vládu komunistami. Tým KSČ plne ovládla výkonnú moc v štáte a využila to na jeho totalitné ovládnutie.

podnikov (vrátane dosadzovania nekvalifikovaných robotníckych riaditeľov), likvidácia živnostníkov a združstevňovanie poľnohospodárstva (presadzované okrem iného nereálnymi povinnými dodávkami potravín, tzv. kontingenty) s dosadzovaním neskúsených predsedov poľnohospodárskych družstiev. Tieto rýchle celoplošné zásahy do ekonomiky spôsobili poruchy v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch, a tým aj vo finálnej produkcii. Výrazne to prispelo k neplneniu cieľov prvej päťročnice a zadlžovaniu štátu.

Menová reforma v Československu roku 1953 a jej finančné dôsledky

Po uskutočnení menovej reformy v roku 1945 obyvateľstvo oprávnené očakávalo, že v dohľadnej dobe bude zrušený vojnový lístkový spôsob zásobovania. Od vojny ubehlo 8 rokov a hromadili sa nerovnováhy v makroekonomickom vývoji, ktoré sa navonok prejavovali nedostatkom spotrebného tovaru. Dobová propaganda to zdôvodňovala vojnovými škodami, ziskuchtivou buržoáziou či škodami spôsobenými tzv. Slánskeho klikou¹¹.

Československá menová reforma 1953 v rozpore s dobovou propagandou viedla k drastickým ekonomickým stratám obyvateľstva tak v hotovostných peniazoch, ako aj pri úsporách na vkladných knižkách. Oficiálne bol zdôrazňovaný výmenný pomer 1 : 5. Skutočnosť však bola výrazne horšia.¹² Straty domácností vo vtedajších ekonomických ukazovateľoch sú uvedené v odtajnených dokumentoch ÚV KSČ vo výške 14,6 mld. Kčs v novej mene¹³. Treba pripomenúť, že domácnosti boli reformou v celom rozsahu obraté o všetky finančné aktíva typu viazaných vkladov, poisťných a dôchodkových sporení, držby cenných papierov a pod. Do spomínaných oficiálnych vyčíslených strát domácností z menovej reformy treba započítať priznané straty zo zrušenia vkladov viazaných peňažnou reformou v roku 1945, ktoré k roku 1953 v starej mene predstavovali 100 mld. Kčs, z ktorých domácnosti držali podľa oficiálnych odhadov 80 mld. starých Kčs. Tomu zodpovedá 16 mld. Kčs straty domácností v novej mene.

Celkové straty domácností spôsobené menovou reformou v Československu v roku 1953 boli teda v novej mene vo výške 30,6 mld. Kčs. (Páleník, 2024) Po vysporiadaní s finančnými ústavmi, kurzovými rozdielmi a pod. štát na menovej reforme výsledne zarobil 3,5 mld. Kčs v novej mene.

---

¹¹ Ide o vykonštruovaný proces z roku 1952, kde hlavným obvineným bol Rodolf Slánský a vynesenej bolo v ňom celkom 11 rozsudkov smrti. Bližšie (UPN, 2024 [cit. 2024-03-06]. <https://www.upn.gov.sk/sk/20-%E2%80%93-27-november-1952---proces-s-tzv-protistatnym-sprisahaneckym-centrom-rudolf-slansky-a-spol/>); (Wikipedia, 2024, [cit. 2024-03-06] https://cs.wikipedia.org/wiki/Proces_se_S1%C3%A1nsk%C3%BDm).

¹² Bližšie informácie sú napríklad v (Jirásek – Šůla, 1992); (Musilová, 1994); (Kaplan – Váchová, 1993).

¹³ Správa o peňažnej reforme a jej vyúčtovaní vypracovaná ministerstvom financií pre politický sekretariát ÚV KSČ, Praha, august 1953. Publikované na s. 45 – 94 v (Musilová, 1994).

Menová reforma v roku 1953 bola sprevádzaná ďalšími zmenami v mzdovej, daňovej a sociálnej oblasti. Šlo o opatrenia, pri ktorých dobová propaganda zdôrazňovala ich priaznivý vplyv na domácnosti. Malo to však tieto dôležité negatívne aspekty: (1) dodatočné sociálne a mzdové príjmy domácností boli agregátne výrazne nižšie ako straty spojené s výmenou peňazí; (2) dodatočné sociálne a mzdové príjmy boli distribuované nerovnomerne. Mnohé domácnosti z nich nemali žiaden prínos – bývalí živnostníci, zamestnávateľia, dôchodcovia, bezdetné rodiny (po reforme si to vynútilo nárast ponuky práce žien a dôchodcov), nepreferované odvetvia a pod.; (3) zrušenie lístkového systému a vytvorenie jednotných fixných cien (medzi lístkovými a regulovanými cenami) znamenalo úplné zrušenie trhových mechanizmov dopytu a ponuky na maloobchodnom trhu. Pri absencii samoregulačných trhových mechanizmov sa stal maloobchodný trh plne závislý od kvality plánovania hospodárstva; (4) zodpovedne hospodáriace domácnosti úplne stratili svoje vlastné dlhodobé finančné zdroje na zabezpečenie svojej budúcnosti (vynulovanie poisťných a dôchodkových nasporených aktív a investícií do dlhopisov) a ostali plne odkázané na štátny systém dôchodkového zabezpečenia (morálny hazard – vyplatí sa byť nezodpovedný). V čase menovej reformy boli tieto súvisiace zmeny vo všeobecnosti neprehľadné a niektoré sa zavádzali postupne.

Menová reforma v Československu roku 1953 a zmena hospodárskeho systému

Sme toho názoru, že táto menová reforma v podstate zaviesla zmenu trhového hospodárskeho systému na centrálné riadený. Rozoberať to je možné cez jednotlivé trhy takto:

Trh tovarov a služieb je z hľadiska spotrebiteľov, domácností najviditeľnejší. V roku 1953 nebol plne funkčný, lebo existoval viazaný trh (lístkový systém) spolu s voľným trhom. Neboli menovou reformou zjednotené do jednotného obnoveného trhu tovarov a služieb, ale nahradené centrálné určovanými jednotnými cenami, ktoré spravidla štartovali medzi regulovanými/lístkovými a trhovými/voľnými cenami. Znamenalo to úplné zrušenie trhových mechanizmov dopytu a ponuky na maloobchodnom trhu. Pri absencii samoregulačných trhových mechanizmov sa ceny stali politickým nástrojom a dostatok maloobchodného tovaru sa stal plne závislý od kvality plánovania hospodárstva a jeho reálneho napĺňania.

Trh práce predstavuje stretávanie ponuky práce domácností s dopytom po práci zo strany podnikov. V roku 1953 rozhodne nebol plne funkčný, lebo v rozrastajúcom sa sektore štátnych a družstevných podnikov sa politickými rozhodnutiami vytvárali prioritné odvetvia (napr. baníctvo, hutníctvo, kam sa získavala pracovná sila vyššími mzdami a rôznymi politicky

podfarbenými náborovými akciami)¹⁴ a naopak niektoré povolania sa dehonestovali a aj platovo znevýhodňovali (úradníci a intelektuálne povolania všeobecne). Išlo o masívne deformácie trhu práce, ale predsa len nejaký existoval. Vládnym nariadením z 30. mája 1953 o opatreniach v oblasti miezd, dôchodkov a niektorých sociálnych dávok v súvislosti so zrušením lístkového systému zásobovania (č. 42/53 Sb.) spolu s ďalšími súvisiacimi opatreniami sa vykonal dôležitý krok k určovaniu mzdy ako súčasť centrálneho plánovania. Dopyt po práci centrálnym plánom produkcie určoval štát. Ponuka práce sa tomu musela prispôbiť. Ponuku práce riadil štát štruktúrou vzdelávania, predeľovaním podnikových bytov a v určitom období aj direktívnym určením miesta práce tzv. umiestnenkami absolventov škôl. Nezamestnanosť zanikla, lebo sa stala trestným činom príživníctva v zmysle dobového hesla „kto nepracuje, nech nej“. Trh práce s nástupom centrálne plánovanej ekonomiky zanikol a dopyt po práci, ponuka práce a mzda vrátane ich štruktúry sa stali súčasťou centrálneho plánu.

Trh kapitálových statkov predstavuje trh so strojmi, budovami, pôdou a technológiami, ktoré sú potrebné pri produkcii spotrebných tovarov a služieb. Keďže dominantná časť podnikov bola v roku 1953 pod štátnou kontrolou s perspektívou úplného poštátnenia, trh kapitálových statkov bol len v podobe torza. Formálne nebol zrušený, ale zrušením všetkých finančných rezerv zvyškov podnikateľov, monopolizáciou peňažných zdrojov do štátom kontrolovanej banky a zrušením kapitálového trhu automaticky zaniklo aj torzo trhu kapitálových statkov. V špecifickej situácii bol trh s pôdou ako výrobným faktorom. Súkromné vlastníctvo pôdy síce nebolo formálne zrušené, ale núteným združstevňovaním stratilo ekonomické opodstatnenie a tým aj trh s ňou zanikol. Problematika obnovy a investícií do strojov, budov, pôdy a technológií sa stali súčasťou centrálneho plánu.

Trh finančného kapitálu je ponukou cenných papierov a dopyt po nich. Býva organizovaný burzou cenných papierov, ktorá generuje ich rovnovážnu cenu. Menová reforma zrušila cenné papiere bez náhrady, čím úplne stratila opodstatnenie a zanikla aj pražská burza cenných papierov¹⁵. Treba zdôrazniť, že sa tým zrušil aj štátny dlh, ktorý mal podobu štátnych dlhopisov ako druhu cenného papieru. Ich držiteľmi boli občania, ktorí o ne prišli bez náhrady, a finančné inštitúcie, hlavne banky. Pri nich mal štát selektívny prístup, keď len štátnym

---

¹⁴ Prudký nárast ťažba, hutníctva a výroby ťažkých zbraní viedol pri nich k takému rastu mzdových príjmov, ktorý nebol zvyšok ekonomiky schopný uspokojiť ponukou spotrebiteľského tovaru. Odčerpanie tohto nadmerného dopytu bola dôležitá motivácia menovej reformy.

¹⁵ Kvôli hrozbe medzinárodných sporov boli výnimkou cenné papiere v cudzej mene a/alebo zahraničnými vlastníckymi (napríklad Škoda Plzeň mala akcie v amerických dolároch, formálne existovali naďalej, ale už neznamenali reálny vlastnícky podiel).

finančným ústavom kompenzoval nadmerné straty. Trh finančného kapitálu menovou reformou v roku 1953 zrušením cenných papierov prestal existovať.

Trh peňazí je tvorený ponukou peňazí, ktoré sú majitelia ochotní dočasne ponúknuť na zapožičanie, a dopytom, ktorý je tvorený subjektmi, ktoré majú z rôznych dôvodov záujem získať pôžičku. Cenou je úrok, ktorý sa líši pri vkladoch a úveroch podľa ich splatnosti a rizikovosti, banky a pod. Sprostredkovateľom či organizátorom trhu peňazí sú komerčné banky. Menovou reformou boli drasticky znížené vklady obyvateľstva v podobe vkladných knižiek a bez náhrady zrušené viazané vklady z roku 1945 vrátane rôznych dlhodobých úspor investičného charakteru, ako je sporenie na dôchodok či poistenie so sporením. Tým sa ponuka peňazí fakticky obmedzila na tie zarobené peniaze, za ktoré si domácnosti nemali čo kúpiť. Dopyt po peniazoch boli pôžičky domácností, ktoré poskytovali finančné inštitúcie. Mali však dominantne charakter sociálnej politiky štátu (mladomanželské, stavebné pôžičky a pod.). Bankový sektor bol poštátnený a v podstate monopolizovaný a úroky domácnostiam sa stali súčasťou centrálného plánu. V oblasti podnikov bankový sektor prestal plniť úlohy sprostredkovateľa vkladov a úverov, ale stal sa súčasťou centrálného plánu a často prekryval jeho poruchy. Išlo o financovanie nepredajných zásob, nezaplateného vývozu zbraní, ale aj spotrebného tovaru do spriatelnených štátov.

Devízový trh predstavuje miesto, kde sa stretáva ponuka s dopytom po zahraničných menách, prípadne po peňažných nástrojoch, ktoré sú denominované v zahraničnej mene. Pri tomto procese sa tvorí cena jednotlivých mien, ktorá sa označuje ako menový alebo devízový kurz. Československo bolo zakladajúcim štátom brettonwoodského menového systému a Medzinárodného menového fondu (ďalej MMF), kde menové kurzy trhovo oscilovali okolo parity svojej meny určenej v zlate a americkom doláre. Parita sa menila po ohlásení a po predbežnom súhlase MMF. Československou menovou reformou v roku 1953 sa zmenila mena aj v devízovej oblasti a bola pripútaná k sovietskemu rubľu (1 rubel = 1,80 Kčs) pri obsahu zlata 1 Kčs = 0,123426 g rýdzeho zlata. Na základe toho sa sekundárne určoval kurz k iným menám ako americký dolár, švajčiarsky frank či libra šterlingov¹⁶. Kvôli menovej reforme v roku 1953 Československo prestalo byť členom MMF, tým prestalo mať v tej dobe štandardný devízový trh a naviazaním na rubel stratilo nezávislú kurzovú politiku. Naše devízové kurzy vlastne určoval sovietsky centrálny plán.

---

¹⁶ Počas štyridsaťročnej existencie našej centrálne plánovanej ekonomiky nastali rôzne zmeny vo výmenných kurzoch, ktoré však ostali nepružné, boli určované administratívne, diferencované podľa druhu operácie a oficiálne či skryte korigované rôznymi menovými a finančnými nástrojmi. Viac od strany 285 po stranu 321 v: (Venclovský – Půlpan, 2005).

Zhrnutie a záver

Pri analýze československej menovej reformy v roku 1953 sme zohľadňovali spoločensko-politické dôsledky druhej svetovej vojny s dôrazom na ich ekonomickú časť s vyústením až do zmeny nášho hospodárskeho systému.

Hospodársky systém je jedna z častí spoločenského systému, ktorá je súhrnným označením pre štruktúru a hospodárske procesy jednej ekonomiky vrátane hospodárskeho správania a konania ekonomických subjektov.

Trhová ekonomika ako druh hospodárskeho systému sa vyznačuje dominantou úlohou trhu, čo býva sprevádzané súkromným vlastníctvom výrobných faktorov. Má hlavné poddruhy: kapitalizmus, trhový socializmus a sociálne trhová ekonomiku.

Centrálne plánovanou ekonomikou je ekonomický systém, v ktorom štátne plánovacie orgány výrobcom záväzne vopred určia čo, koľko, pre koho a za akú cenu bude kto vyrábať. Nevýhody centrálneho plánovania má za cieľ odstrániť zmiešaná ekonomika, ktorá plánuje len celkové výkony, ktoré realizujú manažéri na voľnom trhu.

Československá menová reforma 1953 v rozpore s dobovou propagandou viedla k drastickým ekonomickým stratám obyvateľstva v hotovostných peniazoch, pri úsporách na vkladných knižkách, zrušení bez náhrady vkladov viazaných peňažnou reformou v roku 1945, dlhodobých úspor a zrušených štátnych dlhopisov, ktorých celková výška bola 30,6 mld. Kčs. Štát naopak na menovej reforme výsledne zarobil 3,5 mld. Kčs v novej mene. Okrem toho československá menová reforma v roku 1953 v podstate zavŕšila zmenu trhového hospodárskeho systému na centrálne riadený:

- (1) Trh tovarov a služieb síce bol deformovaný povojnovým lístkovým systémom, ale nahradil ho systém s centrálne určenými jednotnými cenami spotrebných statkov.
- (2) Trh práce s rozrastajúcim sa sektorom štátnych a družstevných podnikov bol vládny nariadením a ďalšími opatreniami nahradený systémom, keď dopyt po práci, ponuka práce a mzda vrátane ich štruktúry sa stali súčasťou centrálneho plánu.
- (3) Trh kapitálových statkov nebol formálne zrušený, ale pri dominancii štátnych podnikov zrušením všetkých finančných rezerv zostávajúcich súkromných podnikateľov, núteným združstevňovaním a monopolizáciou do štátnej banky zaniklo aj pretrvávajúce torzo trhu kapitálových statkov. Problematika obnovy a investícií do strojov, budov, pôdy a technológií sa stali súčasťou centrálneho plánu.
- (4) Trh finančného kapitálu menová reforma v roku 1953 formálne zrušila, a to zrušením cenných papierov bez náhrady, čím následne zanikla aj pražská burza cenných papierov.

Tým vláda zrušila aj štátny dlh, ktorý mal podobu štátnych dlhopisov. Akcie boli nahradené štátnym vlastníctvom a štátne dlhopisy administratívnou evidenciou štátneho schodku/prebytku a tým aj dlhu v rámci štátneho plánu.

- (5) Trh peňazí bol menovou reformou zrušený tým, že boli drasticky znížené vklady obyvateľstva a tým sa ponuka peňazí obmedzila na tie, za ktoré si domácnosti nemali čo kúpiť na spotrebiteľskom trhu. Dopyt po peniazoch boli pôžičky domácností a mali zväčša charakter sociálnej politiky štátu (mladomanželské, stavebné pôžičky a pod.). Bankový sektor bol pod kontrolou štátu a úroky pre domácnosti sa stali súčasťou centrálneho plánu. V oblasti podnikov sa bankový sektor stal súčasťou centrálneho plánu a často prekrýval jeho poruchy.
- (6) Devízový trh zanikol fixným naviazaním československej koruny k sovietskemu rubľu (1 rubel = 1,80 Kčs) a až na základe toho sa sekundárne určoval kurz k iným menám. Kvôli menovej reforme v roku 1953 Československo prestalo byť členom MMF, tým prestalo mať v tej dobe štandardný devízový trh a naviazaním na rubel stratilo nezávislú kurzovú politiku. Naše devízové kurzy vlastne určoval sovietsky centrálny plán.

Československá menová reforma v roku 1953 bola zavŕšením procesu oslabovania trhového ekonomického systému v kontexte druhej svetovej vojny, a to oficiálnym zrušením alebo faktickým ukončením jednotlivých trhov, ktorými sa vyznačuje trhovú ekonomiku. Tým bol československý hospodársky systém systémovo presmerovaný na centrálnu plánovanú ekonomiku, ktorá sa postupne menila a vyvíjala. V konkurencii trhových ekonomík na škodu nášho obyvateľstva neobstála. Zlý výsledok centrálne plánovanej ekonomiky a úspešnosť návratu k trhovej ekonomiky si zaslúži ďalší výskum.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CARDENETE, M. Alejandro, GUERRA, Ana-Isabel, SANCHO, Ferran (2012). Applied General Equilibrium: An Introduction. Springer, 2012, 118 s. ISBN 978-3-642-24745-3. [cit. 2024-04-15]. Dostupné na: <https://www.springer.com/economics/economic+theory/book/978-3-642-24745-3>

HEILBRONER, R. L. – MILBERG, S.W. The making of economic society. 13th ed. Upper Saddle River, N.J. 2022, 194 p. ISBN 978-0-13-608069-5. [cit. 2024-06-16]. Dostupné na: <https://search.worldcat.org/title/707887050>

JIRÁSEK, Zdeněk – ŠŮLA, Jaroslav. Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1. Praha: Svítání, 1992, 164 s.

KAPLAN, Karel – VÁCHOVÁ, Jana. Perzekuce po měnové reformě v Československu v roce 1953. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1993, 221 s.

KOLEKTÍV. Centrálne plánovaná ekonomika. In: Encyclopaedia Beliana. 1. vyd. Bratislava : Encyklopedický ústav SAV; Veda, 2001. 686 s. ISBN 80-224-0671-6. Zväzok 2. (Bell – Czy), s. 512.

KUNZ, V. Základy financí, Cenné papíry. Ústí nad Labem: Reneco, 1998, 60 s.

MUSILOVÁ, Dana. Měnová reforma a její sociální důsledky: studie a dokumenty. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994, 139 s.

PÁLENÍK, Viliam. Československá menová reforma v roku 1953 – bola z pohľadu ekonóma nevyhnutná? Bratislava, Pamäť národa, 2023, č. 4, s. 60 – 71.

PÁLENÍK, Viliam. Československá menová reforma v roku 1953 – strata celých investičných úspor československých domácností. Bratislava, Pamäť národa, 2024, (v tlači).

SAMUELSON, Paul Anthony . Ekonomía I. , II. Bratislava: Bradlo, 1992, 965 s.

SAUERLAND , Dirk. Wirtschaftssystem in: Gabler Wirtschaftslexikon. [cit. 2024-03-11]. Dostupné na: <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/wirtschaftssystem-49219>

ŠULC, Zdislav. Stát a ekonomika (Příspěvek k teorii hospodářské politiky). Praha: Karolinum, 2004, 350 s.

VENCLOVSKÝ, František – PŮLPÁN, Karel a kol. Dějiny měnových teorií na českém území. Praha: Oeconomica, 2005, 486 s.

WALRAS, Léon. Théorie mathématique de la richesse sociale. Osnabrück: Otto Zeller 1964, 264 s. (tlač podľa vydania v roku 1883). [cit. 2024-02-19] Dostupné na: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k57413>

WESTAD, Odd Arne. The Cold War and the international history of the twentieth century. Cambridge University Press, 2010-03-25. (1.) ISBN 978-1-139-05611-3. [cit. 2024-03-11]. Dostupné na: <https://www.cambridge.org/core/books/abs/cambridge-history-of-the-cold-war/cold-war-and-the-international-history-of-the-twentieth-century/3A9609A7343E1F6E0A50998B3AB3886E>

ŽALOUDEK, Karel. Hospodářský systém in: Encyklopedie politiky, Libri, 1999, 559 s.

Elektronické zdroje:

<https://beliana.sav.sk/>

<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199237043.001.0001/acref-9780199237043>

<https://www.upn.gov.sk/>

<https://www.wikipedia.org/>

Kontakt na autora

RNDr. Viliam Páleník, PhD.

Ekonomický ústav Slovenskej akadémie vied, v. v. i.

Šancová č. 56, 811 05 Bratislava

viliam.palenik@savba.sk